

จิตรกรรมภาพธรรมชาติ เพื่อสร้างความผ่อนคลาย ให้กับบุคลากรในโรงพยาบาล¹

วราวุฒิ โตอรวงค์²
ญาณวิทย์ ฤกษ์แจทอง³
ทินกร กาษรสุวรรณ⁴

รับบทความ: 12 กันยายน 2568 / แก้ไข: 15 พฤศจิกายน 2568 / ตอบรับตีพิมพ์: 22 พฤศจิกายน 2568

<https://doi.org/10.69598/sbjfa281748>

¹ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2567 จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

²รองศาสตราจารย์ ภาควิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, e-mail: tourawong_w@su.ac.th

³ศาสตราจารย์เกียรติคุณ, e-mail: yanawit@gmail.com

⁴ศาสตราจารย์ ภาควิชาภาพพิมพ์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, e-mail: tinnakornk@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการรายงานผลการวิจัยในการสร้างผลงานจิตรกรรมเพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเยียวยาให้กับบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพราะบุคลากรของโรงพยาบาลมีแนวโน้มในการเกิดสภาวะของความเหนื่อยล้าจากหน้าที่การงานได้ตลอดเวลา เนื่องจากต้องเผชิญกับความคาดหวังของคนไข้ และต้องรับผิดชอบหน้าที่ในอัตราความถี่ที่สูงเพราะมีผู้ใช้บริการจำนวนมาก การสร้างสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการพักผ่อน และความผ่อนคลายจึงถือเป็นหนึ่งแนวทางในการสร้างความสมดุลทางความรู้สึกให้กับกลุ่มเป้าหมาย งานวิจัยนี้เริ่มต้นศึกษาหลักการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการเยียวยา (Healing Environment) เป็นการออกแบบพื้นที่ที่มีผลในเชิงบวกต่อการรับรู้ของมนุษย์ โดยเฉพาะการรับรู้ด้วยการมองเห็น “ผลงานจิตรกรรม” ที่มีภาพลักษณ์ของ “ธรรมชาติ” เป็นสื่อกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกต่อกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้สภาพแวดล้อมของโรงพยาบาลให้มีความรื่นรมย์ยิ่งขึ้น จึงนำไปสู่การสร้างเครื่องมือในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูล และกำหนดแนวความคิดรูปแบบ การใช้สี และการแสดงออกทางจิตรกรรมที่มีความเหมาะสม ซึ่งพบว่ารูปแบบทางจิตรกรรมที่มีความเหมือนจริง (Realism) สามารถสร้างการรับรู้ในเชิงอารมณ์ความรู้สึกกับกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุด ตลอดจนการเลือกใช้โทนสี และการแสดงออกทางจิตรกรรมต้องมีแนวโน้มที่ให้ความรู้สึกถึงความสบายตา ความอบอุ่น ความนุ่มนวลและความเย็นสบาย ความมีชีวิตชีวา เพื่อนำผลงานจิตรกรรมทั้ง 22 ชิ้น ติดตั้งถาวร ณ โรงพยาบาลคลองหลวง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของพื้นที่ภายในโรงพยาบาลเป็นสำคัญ เพื่อให้ผลงานจิตรกรรมเป็นสาธารณประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทสำคัญของศิลปะร่วมสมัยในการเข้าไปเติมเต็มและแก้ไขปัญหาสังคม

คำสำคัญ: จิตรกรรมภาพธรรมชาติ / กระบวนการทางจิตรกรรม / การเยียวยา / โรงพยาบาล

วิธีอ้างอิง

วรารุณี โตอรวงค์, ญาณวิทย์ กุญแจทอง และ ทินกร กาษรสุวรรณ. (2568). จิตรกรรมภาพธรรมชาติเพื่อสร้างความผ่อนคลายให้กับบุคลากรในโรงพยาบาล. *วารสารศิลป์ พีระศรี*, 13(2), 111-144. <https://doi.org/10.69598/sbjfa281748>

© 2568 ลิขสิทธิ์ โดยผู้เขียน อนุญาตให้นำบทความไปเผยแพร่ได้ภายใต้สัญญาอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์แบบแสดงที่มา-ไม่ใช้เพื่อการค้า-ไม่แก้ไขดัดแปลง (CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

04

Nature Painting for Relaxation among Hospital Staff¹

Warawut Tourawong²
Yanawit Kunchaethong³
Tinnakorn Kasornsuwan⁴

Received: September 12, 2025 / Revised: November 15, 2025 / Accepted: November 22, 2025

<https://doi.org/10.69598/sbjfa281748>

¹ Received research and innovation grant for the 2024 fiscal year from the National Research Council of Thailand (NRCT).

² Associate Professor, Department of Painting, Faculty of Painting, Sculpture and Graphic Arts, Silpakorn University, e-mail: tourawong_w@su.ac.th

³ Emeritus Professor, e-mail: yanawit@gmail.com

⁴ Professor, Department of Graphic Arts, Faculty of Painting, Sculpture and Graphic Arts, Silpakorn University, e-mail: tinnakornk@yahoo.com

Abstract

This research reports on the creation of paintings to promote a healing environment for the staff of Khlong Luang Hospital in Pathum Thani Province. Hospital staff are prone to job-related fatigue due to high patient expectations and a heavy workload from a large number of service users. Creating an environment that promotes rest and relaxation is one way to provide emotional balance for this target group. The study began by examining the principles of creating a healing environment, which involves designing spaces with a positive effect on human perception. Specifically, it uses paintings depicting nature as a visual stimulus to evoke positive emotions in the target group, making the hospital environment more pleasant. This led to the creation of research tools to collect data and determine appropriate concepts, styles, colors, and artistic expression for the paintings. The findings showed that a realistic painting style had the strongest emotional impact on the target group. The selected color tones and artistic expression leaned towards a sense of visual comfort, warmth, softness, coolness, and liveliness. These 22 paintings were then permanently installed at Khlong Luang Hospital, with careful consideration for the suitability of the spaces, ensuring the artworks serve as a tangible public benefit and align with the important role of contemporary art in addressing and solving social issues.

Keywords: Nature Painting / Process Painting / Healing / Hospital

Citation

Tourawong, W., Kunchaethong, Y. & Kasornsuwan, T., (2025). Nature Painting for Relaxation among Hospital Stafft. *Silpa Bhirasri (Journal of Fine Arts)*, 13(2), 111-144. <https://doi.org/10.69598/sbjfa281748>

© 2025 by the author(s). This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-Non Commercial-No Derivatives License (CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

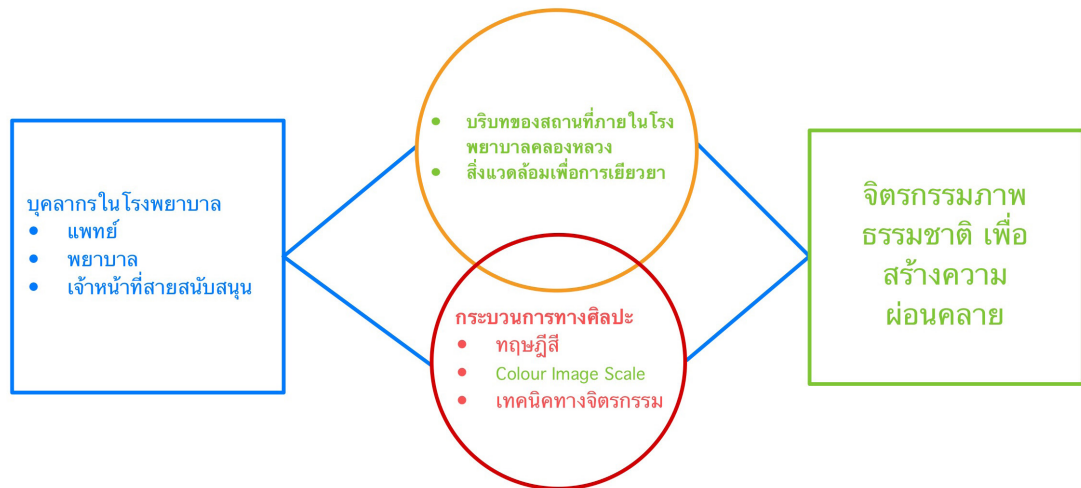
บทนำ

จากประสบการณ์ในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมร่วมกับโรงพยาบาล ภายใต้โครงการของภาควิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี 2562-2568 เพื่อนำผลงานจิตรกรรมมากกว่า 600 ชิ้น ไปติดตั้งถาวรที่โรงพยาบาล 7 แห่ง ได้แก่ ร.พ. ปทุมธานี (2562) จ.ปทุมธานี ร.พ. ธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ (2563) จ.ปทุมธานี ร.พ. คลองหลวง (2563) จ.ปทุมธานี ร.พ. ธัญบุรี (2563) จ.ปทุมธานี ร.พ. ปากช่องนานา (2565) จ.นครราชสีมา ร.พ. วังสะพุง (2567) จ.เลย ร.พ. ราชบุรี (2568) จ.ราชบุรี จนพบว่าการใช้ผลงานจิตรกรรมเข้าไปอยู่ในพื้นที่โรงพยาบาลถือเป็นแนวทางในการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการเยียวยา (Healing Environment) ซึ่งเป็นหนึ่งปัจจัยในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Healthcare) คือด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านจิตวิญญาณ และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งผู้ใช้บริการโรงพยาบาล และโดยเฉพาะบุคลากรของโรงพยาบาลที่จะต้องใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมเดิม ๆ อย่างต่อเนื่องและยาวนาน กลวิธีที่สร้างความผ่อนคลายที่ถูกมองข้ามก็คือการสร้างโอกาสและแนวทางการพักผ่อนที่อยู่ในประสบการณ์แต่ละวัน และในสภาพแวดล้อม (Dieser R, Edginton C, Ziemer R, 2017) ผลงานจิตรกรรมเป็นสิ่งที่ต้องติดตั้งภายในอาคาร โดยสภาพแวดล้อมของผู้ปฏิบัติงานจะถูกจำกัดให้ทำงานภายในห้องผู้ป่วย หรือในพื้นที่โรงพยาบาล ซึ่งผลงานจิตรกรรมสามารถตอบโจทย์ด้านพื้นที่ปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี โดยจะทำให้เกิดการรับรู้และซึมซับได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง

รูปทรง (shape) เป็นตัวกำหนดการรับรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รูปทรงจึงทำหน้าที่กระตุ้นประสบการณ์เดิมของเราได้ ดังนั้นเมื่อเราพบเห็นรูปทรงต้นไม้ใบหญ้า หรือภาพลักษณ์ของธรรมชาติ ผู้เห็นจะเกิดประสบการณ์ร่วมขึ้น เนื่องจากเราต่างเคยมีสัมผัสภาพกับธรรมชาติรอบตัวเป็นทุนเดิมอยู่ก่อนแล้ว การทดลอง “ผลกระทบทางสรีรวิทยาในการกระตุ้นการมองเห็นด้วยจินตภาพป่าไม้” พบว่าการกระตุ้นการมองเห็นด้วยภาพป่าไม้ทำให้ (1) ความเข้มข้นของออกซิ-Hb ลดลงอย่างมีนัยสำคัญในเยื่อหุ้มสมองส่วนหน้าด้านขวา และ (2) การรับรู้ความรู้สึก “สบาย” “ผ่อนคลาย” และ “เป็นธรรมชาติ” เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Chorong Song, Harumi Ikei and Yoshifumi Miyazaki, 2018)

เช่นเดียวกับการเห็น “สี” ของใบไม้ การทดลองเรื่อง “สีของใบไม้ช่วยเพิ่มความผ่อนคลายและสถานะทางอารมณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยจากประเทศต่าง ๆ” (Kexiu L. et al, 2021) ซึ่งเป็นการทดลองเพื่อให้ได้ข้อมูลยืนยันการรับรู้สีของใบไม้ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการศึกษาสีของพืชเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการผ่อนคลายทางสรีรวิทยา อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับความรู้สึกเชิงบวก เช่น ความสงบ ความสบาย และความเป็นธรรมชาติ ดังนั้นการมีสีเหล่านี้ในพื้นที่อาจส่งผลดีต่อการผ่อนคลายและสถานะทางอารมณ์” (Kexiu L. et al, 2021)

การศึกษาข้อมูลดังกล่าวร่วมกับ ทฤษฎีสี และกระบวนการสร้างงานจิตรกรรมจึงเป็นโจทย์ตั้งต้น ในการกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้รับชมผลงานจิตรกรรมภายใน โรงพยาบาลสัมผัสได้ถึงสุนทรียภาพของผลงานศิลปะ อันจะนำไปสู่การพักผ่อนทางสายตา และเกิดความ ผ่อนคลายได้อย่างมีนัยสำคัญ จึงมุ่งสร้างผลงานจิตรกรรมบนเงื่อนไขของบริบทพื้นที่ที่มีความเฉพาะเจาะจง ให้มีส่วนเข้าไปเติมเต็มสภาพแวดล้อมของโรงพยาบาลให้มีความรื่นรมย์ยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดของการวิจัย

หมายเหตุ. จากผู้วิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการเยียวยา/ ทฤษฎีสี/ ทฤษฎี Colour Image Scale โดย Shigenobu Kobayashi/ กระบวนการทางจิตรกรรม/ จิตรกรรมภาพทิวทัศน์/ ลงพื้นที่อาคารที่ใช้ในการติดตั้งผลงานจิตรกรรม อาคารผู้ป่วยนอก 10 ชั้น โรงพยาบาลคลองหลวง
2. ออกแบบเครื่องมือวิจัยโดยการทำแบบสอบถามบุคลากรของโรงพยาบาลคลองหลวง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบ และการแสดงออกทางจิตรกรรม
3. วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลจากการศึกษา และการทำแบบสอบถาม เกิดเป็นแนวคิดของผลงานชุด “สายธารแห่งชีวิต” ที่สอดคล้องกับ “ภาพทิวทัศน์ของสายน้ำ” ในรูปแบบจิตรกรรมที่ “เหมือนจริง” เพื่อสื่อความหมายถึงชีวิตกับธรรมชาติ
4. การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมมุ่งเน้นการใช้สีแบบเนเชอรัล และความกลมกลืนของสีใกล้เคียงควบคู่กับเทคนิคในการสร้างงานจิตรกรรม
5. การติดตั้งผลงานภายในอาคารผู้ป่วยนอก 10 ชั้น โรงพยาบาลคลองหลวง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างผลงานจิตรกรรมกับบริบทของโรงพยาบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สร้างสรรค์งานจิตรกรรมภาพธรรมชาติเพื่อสร้างความผ่อนคลายให้กับบุคลากรในโรงพยาบาล
2. มุ่งเน้นกระบวนการสร้างผลงานจิตรกรรมร่วมกับทฤษฎีสี ภายใต้บริบทของโรงพยาบาล เพื่อสร้างการรับรู้ของบุคลากรโรงพยาบาลให้เกิดความผ่อนคลาย
3. เพื่อให้ผลงานจิตรกรรมมีหน้าที่เฉพาะเจาะจงกับบริบทพื้นที่ของโรงพยาบาล และสามารถรับใช้สังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการเยียวยา มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 ส่วน

- สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ หู-ได้ยิน ตา-เห็น จมูก-ได้กลิ่น ลิ้นรับรสชาติ กาย-สัมผัส
- สภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ด้วยความรู้สึทางใจ-ธรรมารมณ์ และ
- สภาพแวดล้อมที่เป็นมนุษย์-บุคคล (เอกวิทย์, 2563)

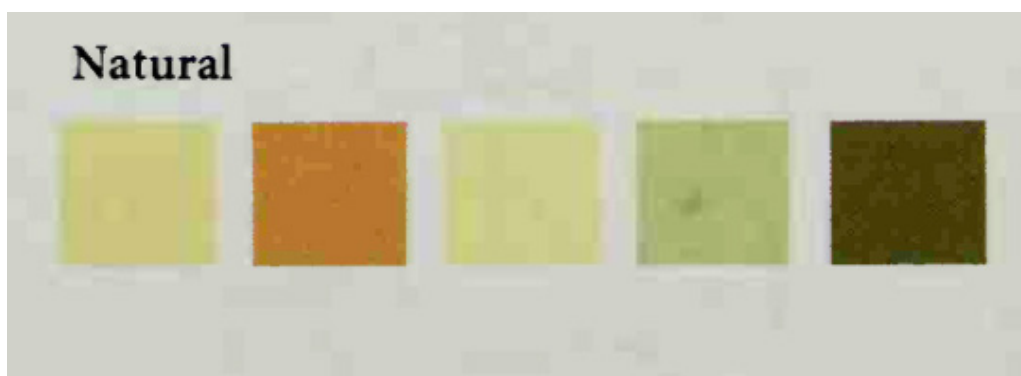
ผัสสะการรับรู้มีอิทธิพลต่ออารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นแสง สี หรือภาพที่เห็น เสียงที่ได้ยิน ความร้อนหนาวที่ร่างกายรู้สึก กลิ่นที่ได้รับ หรือรสชาติที่ได้ลิ้มลอง ผัสสะการรับรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ไม่เพียงเป็นสิ่งเร้าทางกายภาพที่ส่งผลต่อระบบประสาทของมนุษย์ แต่ยังเป็น “สัญญาณ” ที่แฝงไว้ด้วยความหมายที่ลึกซึ้งที่อาจกระตุ้นความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ที่ผูกพันอยู่กับความทรงจำต่าง ๆ (โกศล, 2560) สิ่งแวดล้อมที่น่ารื่นรมย์ก็มีส่วนสำคัญในการทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ที่มีความผ่อนคลาย ทำให้การให้บริการผู้ป่วยและการทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่อีกด้วย การทำให้โรงพยาบาลมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้เกิดการรับรู้ถึงความหมายของสถานที่ (Sense of place) (โกศล, 2560) จากการศึกษาพบว่าภาพวาด ผลงานจิตรกรรม หรือผลงานศิลปกรรม ถือเป็นหนึ่งองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้สภาพแวดล้อมมีความรื่นรมย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการใช้ “สุนทรียภาพ” เป็นตัวกระตุ้นผัสสะการรับรู้ทางการเห็นของผู้ที่อยู่ในโรงพยาบาล แต่สิ่งที่ต้องพิจารณาต่อการสร้างงานจิตรกรรมภาพธรรมชาตินั้นต้องมี “รูปแบบ และการแสดงออก” เช่นไรจึงจะกระตุ้นการรับรู้ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสร้างความผ่อนคลาย จึงนำไปสู่การสร้างเครื่องมือวิจัยเพื่อกำหนด “รูปแบบผลงานจิตรกรรม” และ “กระบวนการสร้างงานจิตรกรรม” ต่อไป

นฤปฏี Colour Image Scale โดย Shigenobu Kobayashi

เป็นฐานข้อมูลที่พัฒนาโดยสถาบันวิจัยสีและการออกแบบ Nippon เพื่อใช้ในการจำแนกการผสมสีอย่างเป็นระบบ โดยสร้างฐานข้อมูลจากการใช้สีพื้นฐาน 130 สี มาผสมสี 3 สีที่ต่างกัน จากนั้นใส่ค่า 180 ค่า ที่เกี่ยวข้องกับวิธีที่ผู้คนรับรู้สีและข้อมูลเกี่ยวกับค่าที่เกี่ยวข้องกับสีนั้น ๆ ลงในคอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการนี้จึงสร้างฐานข้อมูล 130 หน้า ซึ่งแสดงภาพที่เกี่ยวข้องกับการผสมสีที่สร้างโดยสีพื้นฐาน 130 สี เหล่านั้น ภาพเหล่านี้เป็นเหมือน "สะพาน" เชื่อมโยงระหว่างโลกของวัตถุ (เช่น แผ่น การออกแบบภายใน) และไลฟ์สไตล์ (Kobayashi S, 1990)

จากภาพที่ 3 สังเกตได้ว่ากลุ่มสีเนเชอรัล (Natural) อยู่ในตำแหน่งกึ่งกลางของโทนสีแบบอุ่น (Warm) และโทนสีแบบเย็น (Cool) จากกลางภาพขึ้นไปถึงด้านบนซึ่งเป็นโทนสีแบบนุ่มนวล (Soft) และเมื่อพิจารณาจากเฉด (Shades) และโทน (Tone) ของสีจะพบว่าเป็นกลุ่มสีตั้งแต่ระดับค่าน้ำหนักสว่าง (Light values) ไปจนถึงค่าน้ำหนักกลาง (Middle values) กลุ่มสีแบบเนเชอรัลจึงมีค่าความเป็นกลางที่โดดเด่น แต่ก็ยังคงมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มสีอื่น ๆ ที่สามารถให้ความรู้สึกได้หลากหลาย และการจัดคู่สีที่ใช้เป็นการไล่ระดับสีแบบนุ่มนวล สำหรับพื้นที่นั่งเล่นหรือพื้นที่พักผ่อน (Kobayashi S, 1990)

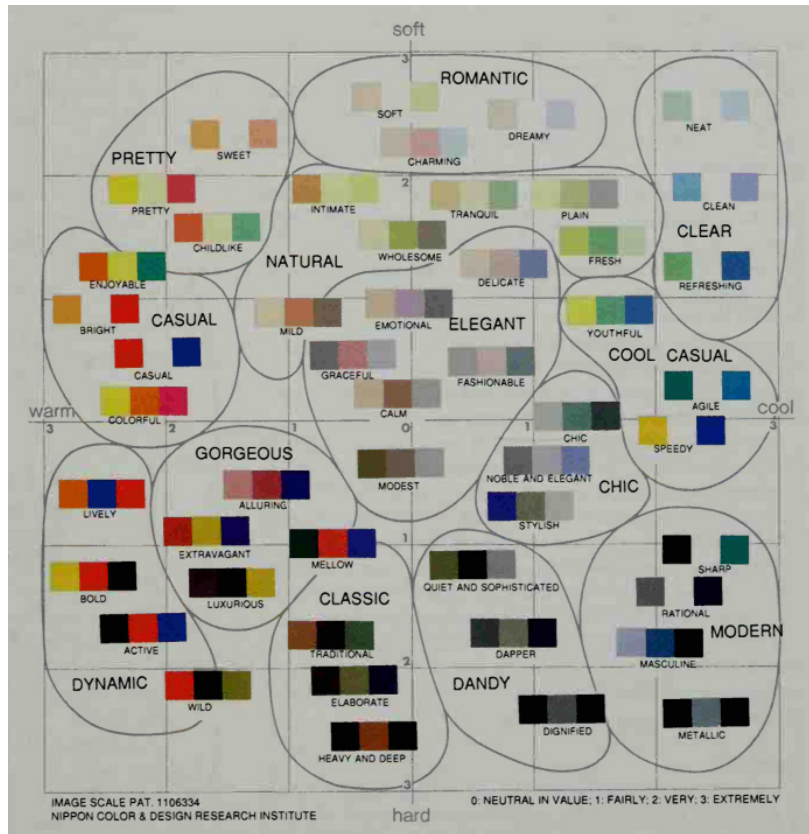
- กลุ่มสีแบบ เนเชอรัล มีความสอดคล้องกับสีในธรรมชาติจริง
- กลุ่มสีแบบ เนเชอรัล มีความเป็นกลางที่โดดเด่น และมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มสีอื่น ๆ ที่อยู่รายรอบ เช่น กลุ่มสีที่ให้ความสดใส กลุ่มสีที่ให้ความรู้สึกเย็นสบาย กลุ่มสีที่ชวนฝัน
- ให้ความรู้สึกถึงสีแบบพาสเทล (Pastel) คือ สีแท้ที่ถูกเจือด้วยสีขาว สีนั้น ๆ จึงลดความเข้มข้นของสีลง สีจึงไม่มีความจัดจ้าน

ภาพที่ 2

สีแบบเนเชอรัล (Natural)

หมายเหตุ. จาก *Color image scale*, (p. 18), by S. Kobayashi (L. Matsunaga, Trans.), 1990, John Wiley & Sons. Copyright 1990 Nippon Color & Design Research Institute, Inc.

ภาพที่ 3

คำที่สื่อความหมายของสี

หมายเหตุ. จาก *Color image scale*, (p. 11), by S. Kobayashi (L. Matsunaga, Trans.), 1990, John Wiley & Sons. Copyright 1990 Nippon Color & Design Research Institute, Inc.

ทฤษฎี ความกลมกลืนของสีใกล้เคียง (Analogous Colors)

เซฟเรลกล่าวว่า เราสามารถมองเห็นสีได้อย่างดีก็ต่อเมื่อ สีทั้งหลายมีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกัน คล้ายคลึงกัน และเมื่อสีเหล่านั้นตรงข้ามกันหรือตัดกันอย่างรุนแรง สีคล้ายกัน (analogous colors) แสดงคุณภาพของอารมณ์ (emotional quality) ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสีเย็น หรือสีอุ่น เมื่อมีการจัดวางอย่างเหมาะสม ส่วนสีตัดกันหรือสีตรงข้ามแสดงคุณภาพการมองเห็น (visual quality) โดยการจัดวางสีอุ่นให้ขัดแย้งกับสีเย็น และกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีสภาพเป็นรอง (วิรุณ, 2535) สีกลมกลืนแบบสีข้างเคียงคือ การใช้สีที่อยู่ใกล้กันในวงจรรสีเพื่อสร้างความรู้สึกกลมกลืน และสบายตา เช่น สีเขียว สีเขียวเหลือง สีเหลือง หรือสีฟ้า สีฟ้าเขียว สีเขียว จึงเป็นจุดตั้งต้นในการกำหนดแนวทางการใช้สีเพื่อสร้างความผ่อนคลาย

กระบวนการทางจิตรกรรม (Process Painting)

การวาดภาพ คือ การสร้างสรรค์โดยการระบายสีหรือวัสดุอื่น ๆ ลงบนพื้นผิว มักจะทำด้วยพู่กัน (Tate, n.d.) จนเกิดเป็นผลงานจิตรกรรม เทคนิคพื้นฐานทางจิตรกรรมจะมีอยู่ 2 วิธีการ คือ

การเขียนภาพแบบเป็นชั้นเป็นตอน (Indirect painting) เป็นเทคนิคที่เน้นความประณีต พิถีพิถัน และใช้เวลาในการสร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอนที่ชัดเจน เช่น การรองพื้น, ร่างภาพ, ลงสีค่าน้ำหนัก, ลงรายละเอียด, ลงสีโทนเดียว (Grisaille), การลงสีทับด้วยชั้นบาง ๆ โปรงใส (Glazing) การลงสีหนา หรือ มีพื้นผิวที่นูนขึ้นมาในภาพวาด (Impasto) (Tate, n.d.) รวมถึงเก็บรายละเอียดตอนจบงาน เทคนิคนี้เหมาะสำหรับการสร้างผลงานแบบเหมือนจริง (Realism) โดยเฉพาะการให้รายละเอียดได้ตามตาเห็น

การเขียนภาพแบบโดยตรง (Direct painting) เน้นความฉับไว และความรู้สึกขณะวาดภาพ โดยเฉพาะการวาดภาพสีน้ำมันที่สมบูรณ์ทั้งภาพกลางแจ้ง (Plein air) (Tate, n.d.) ซึ่งมีข้อจำกัดด้านเวลา จึงมักใช้เทคนิคอัลลาพริมา (Alla Prima) ซึ่งเป็นการวาดภาพให้เสร็จในครั้งเดียวโดยไม่ต้องรอให้สีแห้ง จึงเห็นร่องรอยของพู่กัน (Brushstrokes) งานลักษณะนี้ให้ความรู้สึกอย่างมีชีวิตชีวาและเป็นธรรมชาติ เน้นการถ่ายทอดภาพรวมและความประทับใจจากสิ่งที่เห็น

จิตรกรรมภาพทิวทัศน์

ในอดีตหัวข้อทิวทัศน์ เป็นเพียงแค่องค์ประกอบหนึ่งในการบอกเล่าเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมยุคนั้น ๆ ทฤษฎีสถาบันศิลปะกล่าวโทษว่าภาพภูมิทัศน์ คือ ศิลปะแห่งการลอกแบบเฉกเช่น นักวาดภาพบุคคล (Brown, 2557) ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ภาพภูมิทัศน์เป็นแขนงย่อยของศิลปะ จิตรกรที่หาเลี้ยงชีพโดยการวาด “ทิวทัศน์” ของบ้านตากอากาศ สวน หรือทัศนียภาพสวยงาม มักไม่ได้รับความสำคัญในฐานะของศิลปินมากนัก (Gombrich, 2560) จนกระทั่ง ค.ศ. 1808 ผลงาน Cross in the Mountains โดย Caspar David Friedrich ได้นำจัดแสดงที่เมืองเดรสเดน เป็นคำแถลงการณ์ของศิลปะภาพวาดทิวทัศน์ไปพร้อมกัน ความสำเร็จสองประการของลัทธิโรแมนติคยุคต้นได้ปรากฏชัดเจนอยู่ในภาพนี้นั่นคือ การยกระดับธรรมชาติขึ้นสู่การเป็นศาสนา (Brown, 2557) นับจากนั้นภาพทิวทัศน์จึงได้ยกฐานะในเชิงคุณค่าเทียบเท่ากับหัวข้อทางศิลปะอื่น ๆ ทิวทัศน์จึงกลายเป็นหัวข้อสำคัญที่มีส่วนช่วยให้ศิลปะมีวิวัฒนาการต่อไปได้กว้างไกล จนกระทั่งช่วงปลายศตวรรษที่ 20 บทบาทของจิตรกรรมภาพทิวทัศน์เริ่มเบาบางลง เนื่องด้วยกระแสศิลปะและเทคโนโลยีใหม่เข้ามาทดแทน และในปัจจุบันความเป็นศิลปะร่วมสมัยได้ขยายขอบเขตไปสู่การมีส่วนร่วมกับผู้คน และชุมชนมากยิ่งขึ้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่าจิตรกรรมภาพทิวทัศน์จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับความเป็นร่วมสมัยได้อย่างไร

การเก็บข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์ผลงาน

แบบสอบถามสำหรับบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวง (กลุ่มแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สายสนับสนุน)

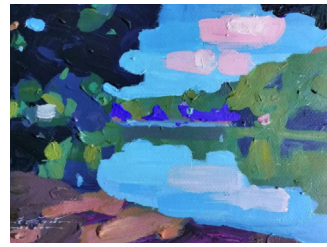
ข้อคำถามที่ 1.1: การรับรู้ภาพผลงานตัวอย่างทั้ง 5 แบบ เลือกภาพที่ท่านรู้สึกถึงความผ่อนคลายมากที่สุด

1

2

3

4

5

ภาพที่ 4

ข้อความที่ 1: การรับรู้ภาพผลงานตัวอย่างทั้ง 5 แบบ

หมายเหตุ. จากคณะดำเนินการวิจัย

ภาพตัวอย่างเพื่อทำแบบสอบถามใช้หลักการ “ระดับความเป็นนามธรรม” (Level of Abstraction) เป็นการสำรวจการรับรู้ตั้งแต่ 1). ภาพที่นำเสนอรายละเอียดตามตาเห็นมากที่สุด (Naturalism) 2). คือภาพที่มีการลดทอนรายละเอียดลง แต่ยังคงนำเสนอ ความหมายหรือความรู้สึกตามที่เห็นหรือรู้สึก (Realism) 3). ภาพที่ลดทอนรายละเอียด รวมถึง อาจมีการนำส่วนประกอบเดิมมาจัดวางใหม่แต่ยังคงเหลือรายละเอียดตามตาเห็นอยู่บ้าง (Semi-Abstraction) 4). ภาพที่ถูกลดทอนรายละเอียดจนเกือบเป็นนามธรรมบริสุทธิ์แต่ยังคงเหลือ ความเชื่อมโยงกับสิ่งที่ตาเห็นอยู่บ้าง (Objective Abstraction) 5). ภาพที่ถูกตัดทอนรายละเอียด จนมีความเป็นนามธรรมโดยสมบูรณ์ (Non-Objective Abstraction) (Ocvirk et al, 2012)

บุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวงเลือกภาพที่ 2 ที่มีลักษณะแบบ “เหมือนจริง (Realism)” มากที่สุด การสร้างผลงานจึงต้องคำนึงถึง “ภาพที่มีการลดทอนรายละเอียดลง แต่ยังคงนำเสนอ ความหมายหรือความรู้สึกตามที่เห็นหรือรู้สึกเพื่อให้ความเหมือนจริงตามตาเห็น” ตามหลักการ “ระดับความเป็นนามธรรม” (Level of Abstraction) เป็นสำคัญ

คำตอบข้อถามชุดที่ 1.2: “เหตุผลที่เลือก” ภาพที่ให้ความรู้สึกถึงความผ่อนคลายมากที่สุด

การตอบแบบสอบถามของบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวง ในข้อคำถามที่ 1.2 ว่าเพราะเหตุใดจึงเลือกภาพนั้นที่รู้สึกผ่อนคลายมากที่สุด สามารถแบ่งกลุ่มของคำตอบได้ 2 กลุ่มดังนี้

1. สามารถเข้าใจได้ว่า “ภาพที่เห็นนั่นคืออะไร” จากคำตอบจะมีคำว่า “ชัดเจน” หลายครั้ง เช่น “คาดเดาได้ชัดเจนว่าคือภาพอะไร/ ให้ความรู้สึกชัดเจนอยู่บ้าง/ ไม่ชัดเจนมากเกินไป/ รู้สึกชัดเจนอยู่บ้าง” เป็นต้น จึงประมวลได้ว่ากลุ่มเป้าหมาย “เกิดความรู้สึกผ่อนคลายกับภาพที่สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม” หรือ “ภาพจำที่เขามีต่อธรรมชาติ” ได้ ซึ่งภาพเหมือนจริง ถือเป็นรูปแบบที่กระตุ้นประสบการณ์เดิมของผู้ดูได้อย่างตรงไปตรงมาที่สุด
2. “ความพอดี” สังเกตได้จากการตอบในเชิงความรู้สึก เช่น “มีโทนสีอ่อน/ ไม่มากเกินไป/ ไม่ชัดเจนมากเกินไป/ ความสว่างกำลังดี/ แสงในภาพอ่อน ๆ/ ความสบายตา/ เข้าถึงภาพง่าย/ ละมุน” กลุ่มคำตอบนี้อธิบายความรู้สึกผ่อนคลายอย่างชัดเจน จึงสรุปได้ว่าการสื่ออารมณ์ความรู้สึกของภาพควรคำนึงถึงความพอดี เช่น สีสันท้องไม่สดจัดจ้านและไม่เข้มข้น มุมมองและองค์ประกอบของภาพจะต้องนำพาสายตาให้มองได้ลื่นไหล เป็นต้น

คำตอบข้อถามชุดที่ 2.1: ความรู้สึกต่อสถานที่ และช่วงเวลา

คำตอบทั้งหมดมีความชัดเจนอย่างยิ่งในเรื่องของพื้นที่สีเขียว หรือสถานที่ที่เป็นธรรมชาติ แต่สิ่งสำคัญของการกำหนดเนื้อหา (Subject Matter) จำเป็นต้องระบุลักษณะของสถานที่ที่มีความเฉพาะเจาะจง เพื่อให้มีความสอดคล้องกับประสบการณ์ของบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวงมากที่สุด ซึ่งคำตอบจำนวนมากได้ระบุถึงพื้นที่ที่มี “น้ำ” เป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น แม่น้ำ บ่อน้ำ ทะเล ทะเลสาบ น้ำตก คลื่นน้ำ น้ำไหล เป็นต้น ดังนั้นสถานที่ที่มี “ผืนน้ำ” จึงเป็นเนื้อหา (Subject Matter) สำคัญในการสร้างผลงานจิตรกรรม ส่วนคำตอบอื่น ๆ ที่มีลักษณะคำตอบที่กระจายสามารถใช้เป็นองค์ประกอบร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานได้ เช่น “ภูเขา สถานที่ที่มีต้นไม้ร่มรื่น ดอกไม้” เป็นต้น

คำตอบข้อถามชุดที่ 2.2: ความรู้สึกต่อช่วงเวลา

คำตอบคือช่วงเวลา “เช้า” กับช่วงเวลา “เย็น” ในช่วงเวลาดังกล่าวดวงอาทิตย์จะอยู่ใกล้ขอบฟ้า ทำให้แสงจากดวงอาทิตย์ต้องเดินทางผ่านชั้นบรรยากาศเป็นระยะทางที่ยาวกว่าในช่วงกลางวัน ทำให้แสงสีฟ้าถูกกระเจิงออกไป แสงสีแดงและแสงสีส้มจึงสามารถเดินทางมาถึงการรับรู้ทางสายตาเราได้มากกว่า แสงและสีในช่วงเวลาเช้าและเย็นจึงทำให้เรารู้สึกถึงความนุ่มนวล รวมทั้งอุณหภูมิที่เรารับรู้ได้จะมีความเย็นสบายมากกว่าช่วงเวลากลางวัน ในส่วนของคำตอบอื่น ๆ เช่น “ความสดใส ความแจ่มใส แสงแดดที่สว่าง กลางคืน แสงระยิบระยับ ลมพัดเบา ๆ เข้ามิด” สามารถใช้เป็นองค์ประกอบเสริมในการกำหนดแนวทางในการแสดงออกทางจิตรกรรม ทั้งในเรื่องของโทนสีและเทคนิควิธีการทางจิตรกรรมได้ จึงสรุปได้ว่าโทนสีจะต้องมีความสดใส แต่ไม่จัดจ้าน มีความนุ่มนวล เช่น โทนสีกลมกลืน โทนสีใกล้เคียง (Analogous Colors) หรือเฉดสีแบบสีพาสเทล (จะมีความสว่างสูง (High Value/Brightness) และความสดของสีต่ำ (Low Saturation/Chroma) และมีการผสมสีขาว)

ประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม

ตารางที่ 1

ตารางแสดงการประมวลผลข้อมูล เพื่อกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการตอบแบบสอบถาม	สรุปประเด็น	วัตถุประสงค์โครงการ
บริบทของโรงพยาบาล อาคารผู้ป่วยนอก 10 ชั้น ร.พ. คลองหลวง	พื้นที่ให้บริการทางการแพทย์ บุคลากรให้บริการผู้ป่วยจำนวนมาก + ความคาดหวัง - ร.พ. มีความต้องการภาพจิตรกรรมจำนวนมาก - ไม่กีดขวางการปฏิบัติงาน และอุปกรณ์ทางการแพทย์	ข้อที่ 1
สิ่งแวดล้อมเพื่อการเยียวยา	การรับรู้ด้วยการเห็น ผลงานจิตรกรรมภาพธรรมชาติ - เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำ - รูปแบบงานจิตรกรรมต้องสอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวง	ข้อที่ 2
ทฤษฎี และ ทฤษฎี Color image scale	การใช้สีในงานจิตรกรรม เพื่อสร้างการรับรู้เชิงอารมณ์ - สีแบบเนเชอรัล (Natural) และสีแบบพาสเทล (Pastel) สีต้องมีความนุ่มนวล (Soft) - สีกลมกลืนของสีใกล้เคียง (Analogous Colors) เพื่อเป็นหลักการกำหนดค่าหนักหนักของสี	ข้อที่ 2
จิตรกรรมภาพธรรมชาติ	ผลงานจิตรกรรมหัวข้อภาพทิวทัศน์ - ส่งเสริมให้งานจิตรกรรม (สื่อแบบโบราณ) สามารถตอบสนองความต้องการทางสังคมได้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของศิลปะร่วมสมัย - ส่งเสริมให้หัวข้อพื้นฐานอย่าง “ทิวทัศน์” เป็นตัวเชื่อมโยงประสบการณ์ในเชิงบวกของบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวง กับภาพจำของธรรมชาติ	ข้อที่ 3
ผลการตอบแบบสอบถาม	1. Realism เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบของผลงานจิตรกรรมในโครงการนี้ 2. สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับผืนน้ำ “สายธารแห่งชีวิต” คือเนื้อหาในการสร้างผลงานจิตรกรรม 3. ช่วงเวลา เช้า และ ช่วงเย็น เงื่อนไขของช่วงเวลาจะเป็นตัวกำหนด - ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลต้นแบบ: การถ่ายภาพทิวทัศน์ - แนวทางการใช้สีในงานจิตรกรรม ต้องสอดคล้องกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด - การแสดงออกทางจิตรกรรม คือ การผสมผสานการเขียนภาพแบบเป็นชั้นเป็นตอน (Indirect painting) กับการเขียนภาพแบบโดยตรง (Direct painting)	ข้อที่ 2

หมายเหตุ: ที่มา จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

แนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม “สายธารแห่งชีวิต”

ผลงานจิตรกรรมของโครงการจะใช้นำเสนอในลักษณะ “เป็นตัวแทน” (Represent) ภาพทิวทัศน์ธรรมชาติ ถือเป็นการสื่อแบบตรงไปตรงมา หรืออธิบายให้เจาะจงขึ้น (Pictorial Representation) คือ ความคาดหวังว่าเมื่อคุณเห็นภาพนี้ คุณจะสามารถจดจำวัตถุทางกายภาพนั้นได้ เนื่องจากเรามักจะคิดว่าวัตถุทางกายภาพเป็นตัวกำหนด (Bell, J., 1999) ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของจิตรกรรมแบบเหมือนจริง (Realism) เพื่อให้ตอบสนองกับผลการตอบแบบสอบถามของบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวง ในเรื่องรูปแบบของผลงานจิตรกรรม คือ “ภาพที่มีการลดทอนรายละเอียดลง แต่ยังคงนำเสนอความหมายหรือความรู้สึกตามที่เห็นหรือรู้สึก (Realism)” ดังนั้นการสื่อความหมายของงานจิตรกรรมในรูปแบบเหมือนจริงจึงมีลักษณะ วิถีหน้าที่แบบเสมือน (Iconic mode) คือ การสื่อสารที่อาศัยความเหมือนความคล้ายคลึงกับสิ่งที่ถูกสื่อสาร มันทำหน้าที่ (effect) แบบเหมือนจริง (ธีรยุทธ, 2551) แต่ความเหมือนจริงในที่นี้มิใช่การลอกเลียนตามสิ่งที่ตาเห็นทุกระเบียบนิ้ว แต่เป็นการตีความสิ่งที่เห็น นั่นคือความรู้สึกจากการมอง (Visual sensation) (จิระพัฒน์, 2552) เป็นเพราะคุณสมบัติของผลงานจิตรกรรมที่ความรู้สึกเชื่อมโยงกับรูปร่าง “Painting : form $\rightarrow$ feeling” (Bell, J., 1999) ผลลัพธ์ในเชิง “ความรู้สึกนึกคิด” จึงนำไปสู่การกำหนดเนื้อหาของสถานที่ในผลงานชุด “สายธารแห่งชีวิต” มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ต้นน้ำ คือ สถานที่ที่เป็นแหล่งกำเนิด หรือจุดเริ่มต้นของสายน้ำ เลือกใช้ภาพลักษณะของ “ผืนป่าและภูเขา” ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ความชุ่มชื้น ที่เต็มไปด้วยหม่อมวลพฤกษา และบรรยากาศที่กว้างไกล จึงเป็นสถานที่ที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับความเข้าใจเดิมของผู้ดูได้เป็นอย่างดี

กลางน้ำ เส้นทางไหลผ่านของสายน้ำที่เราคุ้นเคยและชินตามากที่สุดก็คือ แม่น้ำลำธารที่พาดผ่านจังหวัดต่าง ๆ ที่มุ่งไปบรรจบกับมหาสมุทร แม่น้ำถือเป็นภาพสะท้อนของความสัมพันธ์ระหว่างแม่น้ำกับคนในสังคมไทย โดยเฉพาะคนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี และกลุ่มเป้าหมาย

ปลายน้ำ คือสายน้ำที่ไหลลงสู่ทะเล หรือมหาสมุทร ภาพของท้องทะเลมักชวนให้เรานึกถึงช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นที่เติมพลังทางใจจากภาระหน้าที่การงานในเมืองใหญ่ ด้วยลักษณะเฉพาะของความเป็นพื้นที่ที่สามารถมองไปได้ไกลจนสุดสายตา จนสามารถเห็นจุดบรรจบกันของท้องฟ้ากับพื้นน้ำ ณ เส้นขอบฟ้า

ผลงานชุด “สายธารแห่งชีวิต” ถือเป็นการ “อุปมาอุปไมย” (Metaphor) คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะเชื่อมโยงกัน “วัฏจักร” ของความเป็นไประหว่าง “การเดินทางของสายน้ำ” กับ “ครรลองของชีวิต” คำว่า “สายธาร” คือกระบวนการต่อเนื่องของสายน้ำจากแหล่งต่าง ๆ รวมตัวกันไหลเป็นทางน้ำขนาดใหญ่ สถานที่ที่ได้นำเสนอผ่านผลงานจิตรกรรมจึงมีทั้งภาพของต้นน้ำที่อยู่ตามป่าเขา กลางน้ำที่เป็นดั่งแม่น้ำ และปลายน้ำคือมหาสมุทร และน้ำก็จะระเหยกลายเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอากาศและกลับคืนสู่ผืนน้ำอีกครั้งและเวียนวนไป สิ่งนี้ก็คือ “วัฏจักรของน้ำ” ซึ่งไม่มีความแตกต่าง

อะไรกับครรลองของชีวิตที่เราต่างต้อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งเราในฐานะมนุษย์ และสายน้ำก็ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของปรากฏการณ์ธรรมชาติทั้งสิ้น ความเป็นไปเช่นนี้จะทำให้เรามี “ประสบการณ์” และ “ทัศนคติ” ต่อชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง สิ่งนี้อาจเป็นกระบวนการเรียนรู้สู่การยอมรับ เราอาจเข้าถึงคุณค่าของความงดงามต่อสรรพสิ่งได้ไม่มากนักน้อย

แนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมชุด “สายธารแห่งชีวิต” เกิดจากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และผลการตอบแบบสอบถามของบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวง จนได้ข้อสรุปเป็นแนวความคิดทางจิตรกรรมที่มุ่งสะท้อนเนื้อหาระหว่างชีวิตกับสายน้ำ โดยสามารถจำแนกประเด็นทางจิตรกรรมที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานได้ดังต่อไปนี้

ด้านรูปแบบ “เหมือนจริง (Realism)” ของผลงานชุด “สายธารแห่งชีวิต”

ข้อสรุปของการใช้รูปแบบเหมือนจริงในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม มีดังนี้

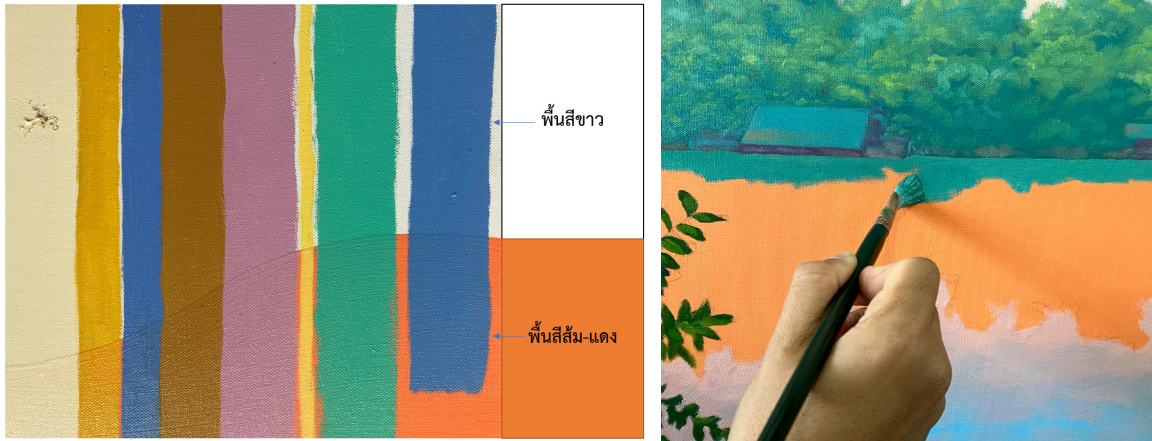
- จากการศึกษาการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการเยียวยาพบว่า การตกแต่งด้วยภาพศิลปะหรือภาพถ่ายวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม โดยเฉพาะภาพทิวทัศน์ที่มีแม่น้ำหรือลำธารจะมีส่วนลดความเครียดได้ (Ulrich, 2006)
- ผลการตอบแบบสอบถามของบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวง ถึง “ความรู้สึกต่อสถานที่” ที่ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย ผู้ตอบจำนวนมากกว่า 70 เปอร์เซ็นต์กล่าวถึงประสบการณ์มองเห็นแบบเหมือนจริง โดยเฉพาะ “สถานที่ที่มีน้ำ” เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุด

จากการศึกษาข้อมูลทั้ง 2 ส่วนนี้ มีความสอดคล้องกับความหมายของ (Pictorial Representation) คือ ความคาดหวังว่าเมื่อคุณเห็นภาพนี้ คุณจะสามารถจดจำวัตถุทางกายภาพนั้นได้ (Bell, J., 1999) ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของจิตรกรรมแบบเหมือนจริง (Realism)

ด้านเทคนิควิธีการ ของผลงานชุด “สายธารแห่งชีวิต”

การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมชุด “สายธารแห่งชีวิต” มุ่งใช้การผสมผสานระหว่างการเขียนภาพแบบเป็นชั้นเป็นตอน (Indirect painting) และการเขียนภาพแบบโดยตรง (Direct painting) (ภาพที่ 6) เพื่อการแสดงออกทางจิตรกรรมดังนี้

- การเขียนแบบเป็นชั้นเป็นตอน (Indirect painting) เอื้อต่อการสร้างรายละเอียดของภาพ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของงานจิตรกรรมแบบเหมือนจริง และส่งเสริมในการควบคุมการใช้สี โดยเฉพาะขั้นตอนการเตรียมสีรองพื้น (แดง-ส้ม) (ภาพที่ 5) ทำหน้าที่คุมค่าน้ำหนักของสีโดยรวมของภาพ
- รูปแบบเหมือนจริง (Realism) เปิดโอกาสให้เน้นการแสดงออกทางความรู้สึก จึงเลือกใช้การเขียนภาพแบบโดยตรง (Direct painting) เข้าไปผสมผสาน เพื่อสื่อสะท้อนอารมณ์ความรู้สึก และการแสดงออกให้มีชีวิตชีวามากที่สุด ซึ่งเป็นการแสดงออกด้วยฝีมือ

ภาพที่ 5 (ซ้าย)

ภาพบทบาทของสีรองพื้น (ส้ม-แดง) ทำหน้าที่คุมค่าน้ำหนักของสีโดยรวมของภาพ
หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 6 (ขวา)

ผสมผสานการเขียนภาพโดยตรง (Direct Painting) กับเขียนเป็นชั้นเป็นตอน (Indirect Painting)
หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ด้านการใช้ สี ในผลงานชุด “สายธารแห่งชีวิต”

องค์ประกอบที่สามารถแบกรับภาระในการแสดงออกของภาพวาดได้นั้น ดูเหมือนว่า สี เป็นสิ่งที่เรานึกถึงเป็นอันดับแรกในปัจจุบัน เรามักเชื่อมโยงสีเข้ากับความรู้สึกโดยไม่อาจต้านทานได้ เช่น คำเปรียบเปรยอย่าง 'ความโกรธสีแดง' หรือ 'ความรู้สึกเศร้า (the blues)' ซึ่งเป็นคำที่เชื่อมโยงระหว่างการมองเห็นกับการพูด และความเชื่อมโยงในลักษณะนี้อาจถูกใช้โดยจิตรกรมาโดยตลอด (Bell, J., 1999) ประเด็นสีในงานจิตรกรรมถูกตั้งเป็นสมมติฐานตั้งแต่แรกเพื่อหาความเป็นไปได้ในการตอบวัตถุประสงค์ของโครงการ ด้วยการเชื่อมโยงแนวคิดเข้ากับทฤษฎี (Color image scale) ด้วย “สีแบบเนเชอรัล (Natural)” ร่วมกับหลักทฤษฎีสี “สีแบบใกล้เคียงหรือสีแบบกลมกลืน” อีกทั้งผลจากการตอบแบบสอบถามถึงช่วงเวลาที่สร้างความผ่อนคลายให้กับบุคลากรของโรงพยาบาลคลองหลวงได้ดีก็คือ “ช่วงเวลาเช้า” กับ “ช่วงเวลาเย็น” โดยตีความด้วยหลักของนาฬิกาชีวภาพ (Circadian Rhythm) ช่วงเวลาดังกล่าวนั้นเป็นช่วงเวลาที่ว่างเว้นจากหน้าที่การงานต่าง ๆ และมีแนวโน้มที่ได้รับความสงบมากกว่าช่วงเวลาอื่น เช่น เมื่อเราตื่นเช้าจะมีการกระตุ้นการหลั่ง คอร์ติซอล (Cortisol) ซึ่งเป็นฮอร์โมนที่ช่วยให้ร่างกายตื่นตัวและมีพลังงาน หรือช่วงเวลายามเย็นที่แสงพระอาทิตย์เริ่มค่อย ๆ ลดลงและมีโทนสีอบอุ่น ในช่วงเย็นจะส่งสัญญาณให้ร่างกายเตรียมพร้อมสำหรับการพักผ่อน จึงทำให้เรารู้สึกผ่อนคลายได้ ส่วนปรากฏการณ์ในการเห็นแสงและสี สามารถตีความในเรื่องของสีที่มีอิทธิพลได้โดยใช้หลักการกระเจิงแบบเรย์ลี (Rayleigh Scattering) ในตอนเช้าและหลังพระอาทิตย์ตกดิน ในช่วงเวลาดังกล่าว ดวงอาทิตย์จะอยู่ใกล้ขอบฟ้า และแสงอาทิตย์จะเข้าสู่ชั้นบรรยากาศในมุมเฉียง ส่งผลให้แสงสีน้ำเงินกระเจิงอย่างมากตามเส้นทางการส่องผ่าน ทำให้แสงไม่สามารถไปถึงกล้องได้ ส่งผลให้ยิ่งใกล้พื้นดิน ท้องฟ้าจะปรากฏเป็นสีส้มเหลือง

หรือสีส้มแดง (Guo et al., 2024) เนื่องจากความยาวคลื่นของแสงที่สั้นกว่า เช่น สีน้ำเงินและสีม่วง จะกระจัดกระจายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าความยาวคลื่นที่ยาวกว่า เช่น สีแดง (Sheposh, R., 2024) สีในงานจิตรกรรมชุด “สายธารแห่งชีวิต” จึงมุ่งสร้างการรับรู้ดังนี้

ผลงานที่เน้นการใช้ สี แทน อารมณ์กับช่วงเวลา

ผลงานทุกชิ้นของโครงการจะมุ่งเน้นการใช้ สี เพื่อสื่อถึงช่วงเวลา เนื่องจากอารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์จะผูกโยงเข้ากับประสบการณ์เดิมของเราที่มีต่อช่วงเวลาต่าง ๆ ดังนี้

1. การนำเสนอช่วงเวลากลางวัน แสงแดดตกกระทบต้นไม้ใบหญ้าให้ความรู้สึกแจ่มใส เป็นกลุ่มผลงานที่มุ่งใช้สีที่สดใสกว่าชิ้นอื่น โดยใช้สีขาวผสมสีแท้ในปริมาณน้อย คือผลงาน “สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 5, 6, 7, 8, 9, 22”

ภาพที่ 7 (บน)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 5 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.
หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 8 (กลาง)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 6 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.
หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 9 (ล่าง)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 7 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 60x80 ซม..
หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 10 (บน)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 8 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 60x80 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 11 (กลาง)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 9 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 12 (ล่าง)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 22 (2568), สีอะครีลิคบนผ้าใบ, 60x80 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. ช่วงเวลายามเย็น ช่วงแสงพระอาทิตย์ใกล้ตกดินนั้นมีความสัมพันธ์กับการหลังสารในสมอง ช่วยให้การมองเห็นสีของทิวทัศน์มีผลต่อความรู้สึกถึงความผ่อนคลาย คือผลงาน “สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 1, 10, 15, 16, 21”

ภาพที่ 13

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 1 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 60x80 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 14

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 10 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 15 (บน)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 15 (2568), สีน้ำมันบน
ผ้าใบ, 60x80 ซม

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 16 (กลาง)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 16 (2568), สีน้ำมันบน
ผ้าใบ, 60x80 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 17 (ล่าง)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 21 (2568), สีอะครีลิคบน
ผ้าใบ, 60x80 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 18 (บน)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 2 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 19 (กลาง)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 3 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 20 (ล่าง)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 4 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 21

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 13 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 22

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 14 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

มุ่งเน้นใช้ สี บรรยากาศ กับ ความลึก (Atmospheric Perspective)

Leonardo da Vinci คือผู้ศึกษาและอธิบายหลักการของ สี กับ มิติ ความลึกเป็นคนแรก “สีจะอ่อนลงตามสัดส่วนของระยะห่างจากผู้มอง ซึ่งอยู่ในหัวข้อ "Distances, Atmosphere and Smoke" (Kemp, M., 2001) เป็นการชี้ให้เห็นปัจจัยของบรรยากาศกับระยะทางที่ส่งผลกระทบต่อความชัดเจน รายละเอียดของสัตว์ หรือสิ่งที่เรามองเห็นในระยะไกลแปรเปลี่ยนไป เพื่อส่งเสริมให้ผลงานจิตรกรรมทั้งหมดมีความสมจริง ด้วยการใช้สีบรรยากาศสร้างความลึก หลักการดังกล่าวได้นำมาประยุกต์ใช้กับสีแบบพาสเทล (Pastel) และกลุ่มสีแบบเนเชอรัล (Natural) ที่มุ่งเน้นการผสมสีขาวยเพื่อลดความเข้มข้นของสีแท้ให้ซีดจางลง เพื่อสร้างความนุ่มนวลและความรู้สึกที่ผ่อนคลาย

ผลงานที่เน้นการใช้ สี สื่อ ความจริง กับ จินตนาการ

ผลลัพธ์จากการใช้สีบรรยากาศด้วยสีแบบพาสเทล (Pastel) และกลุ่มสีแบบเนเชอรัล (Natural) ส่งผลให้การเห็นภาพสถานที่ทางธรรมชาติมีแนวโน้มไปสู่โลกของจินตนาการมากขึ้น เนื่องจากการพยายามควบคุมในการผสมสีจนสีบรรยากาศโดยรวมมีความแตกต่างจากสีแห่งโลกความเป็นจริงอย่างชัดเจน ภาพทิวทัศน์จำนวนหนึ่งของโครงการเป็นการผสมผสานกันระหว่างภาพที่ดูสมจริงกับภาพในเชิงจินตนาการ ผลงานจึงมีความเป็น (Magic Realism) (Roh, F, 1925) เป็นการพยายามดึงเอา "ความมหัศจรรย์" ที่ซ่อนอยู่ในโลกแห่งความจริงออกมาให้เห็นด้วยการใช้ สี ซึ่งผลงานที่เน้นการใช้ สี เพื่อกระตุ้นจินตนาการอย่างชัดเจนคือผลงาน “สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 2, 3, 4, 13, 14, 19”

ภาพที่ 23 (ซ้าย)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 12 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 24 (ขวา)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 11 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 25 (ซ้าย)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 17 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพที่ 26 (ขวา)

สายธารแห่งชีวิต หมายเลข 18 (2568), สีน้ำมันบนผ้าใบ, 80x100 ซม.

หมายเหตุ. ที่มา ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ด้านองค์ประกอบ และมุมมอง ของผลงานชุด “สายธารแห่งชีวิต”

“จิตรกรรม คือ หน้าต่างที่เปิดออก (Painting is an open window)” (Alberti, 1972) ภาพที่ปรากฏให้เห็นจึงนำพาให้ผู้จินตนาการตามออกไปจากหน้าต่างบานนั้นจนเกิดเป็นประสบการณ์ร่วม มุมมองของผลงานชุด “สายธารแห่งชีวิต” ที่นำเสนอมีดังนี้

1. การกำหนดมุมมองตามหลักการทัศนมิติ (Perspective) เพื่อให้ผลงานจิตรกรรมมีความเหมือนจริง (Realism) มากที่สุด
2. ทัศนมิติเชิงเส้น (Linear Perspective) เส้นนำสายตาสร้างความลึก (Orthogonals) ซึ่งมีลักษณะของเส้นทแยงที่เห็นเด่นชัดจนวิ่งนำสายตาตรงไปยังจุดรวมสายตา (Vanishing Point) เพื่อให้รู้สึกถึงความลึกของภาพ หรือการตระหนักได้ถึงระยะทาง จึงช่วยให้ระลึกถึง “ประสบการณ์เดิม” เช่น การมอง หรือ เดินเข้าไปในเส้นทางของธรรมชาติ
3. ทัศนียภาพแบบขนาน (Parallel Perspective) เป็นการรับรู้ภาพที่ชวนให้รู้สึกได้ถึง ความราบเรียบ ความนิ่ง ความสงบ และความเยียบ เป็นต้น

ติดตั้งผลงาน ณ อาคารผู้ป่วยนอก 10 ชั้น โรงพยาบาลคลองหลวง

สำรวจพื้นที่ตามข้อสรุปพื้นที่ที่ได้รับการอนุมัติในการติดตั้งผลงานจิตรกรรม โดยคณะบริหารงาน
โรงพยาบาลคลองหลวง แล้วจึงพิจารณารายละเอียดแต่ละพื้นที่ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 27 (ซ้าย)

อาคารผู้ป่วยนอก 10 ชั้น โรงพยาบาลคลองหลวง
หมายเหตุ. ที่มาจากผู้วิจัย

ภาพที่ 28 (ขวา)

ผลงานจิตรกรรมกับพื้นที่ที่มีอุปกรณ์ประจำอาคาร
หมายเหตุ. ที่มาจากผู้วิจัย

ภาพที่ 29 (ซ้าย)

พื้นที่ที่สามารถมองเห็นผลงานได้ชัดเจน โถงทางเดิน และไฟส่องสว่างเพียงพอ
หมายเหตุ. ที่มาจากผู้วิจัย

ภาพที่ 30 (ขวา)

พื้นที่ที่สามารถมองเห็นผลงานได้หลากหลายมุม
หมายเหตุ. ที่มาจากผู้วิจัย

เงื่อนไขของพื้นที่ และอุปกรณ์ประจำอาคาร

- อุปกรณ์ด้านความปลอดภัยของอาคาร ปลั๊ก สวิตช์ไฟฟ้า เครื่องปรับอากาศอยู่ตำแหน่งใดในพื้นที่
- ช่องหน้าต่าง ประตู เสาของอาคาร อยู่ตำแหน่งใดในพื้นที่
- คาดการณ์เพื่อพื้นที่สำหรับป้ายตัวหนังสือ ป้ายสำหรับให้ข้อมูลของแผนกต่าง ๆ ในอนาคต

มองเห็นผลงานได้ชัดเจน

- ใช้ผนัง ด้านหน้าเคาน์เตอร์เจ้าหน้าที่
- ใช้ผนัง ด้านหน้าหรือด้านข้างโต๊ะทำงานของแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สายสนับสนุน
- ใช้ผนัง โถงทางเดิน (ที่บุคลากรต้องเดินผ่านเป็นประจำในระหว่างปฏิบัติงาน)
- ใช้ผนัง ที่บุคลากรโรงพยาบาล และผู้ใช้บริการโรงพยาบาลสามารถมองเห็นได้ (เพื่อประโยชน์สูงสุดของการใช้ผลงานจิตรกรรมในการสร้างความผ่อนคลายให้ผู้ใช้อาคาร)
- สามารถมองเห็นได้จากหลายมุมของห้อง

แสงสว่างเหมาะสมหรือไม่

- หลีกเลียง แสงที่มากเกินไปจากภายนอก คือตำแหน่งของผนังที่ใกล้กับหน้าต่างมากเกินไป
- คำนึงถึงผนังที่มีแสงไฟส่องสว่างเพียงพอ เพื่อการมองเห็นผลงานได้ชัดเจน

กำหนดตำแหน่งการติดตั้งผลงานจิตรกรรมบนผนัง

จำเป็นต้องคำนึงถึงการปฏิบัติงานของบุคลากร อุปกรณ์รถเข็น เตียงเข็น และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่สามารถเคลื่อนที่ได้ ตลอดจนการสัญจรของผู้ใช้บริการ จึงจำเป็นต้องกำหนดการติดตั้งผลงานให้สูงขึ้นกว่าระดับสายตาในระดับความสูงจาก “พื้น ถึง กึ่งกลางภาพ ที่ 181.5 ซม.” เพื่อลดการสร้างผลกระทบต่อการให้บริการของโรงพยาบาลมากที่สุด และเพื่อป้องกันความเสียหายของผลงาน

ภาพที่ 31 (ซ้าย)

กำหนดตำแหน่งติดตั้งผลงานในพื้นที่ที่มีอุปกรณ์ประจำอาคาร

หมายเหตุ. ที่มาจากผู้วิจัย

ภาพที่ 32 (ขวา)

ภาพตัวอย่างระดับความสูงของผลงานบนผนัง “พื้น ถึง กึ่งกลางภาพ ที่ 181.5 ซม.”

หมายเหตุ. ที่มาจากผู้วิจัย

พื้นที่ที่ใช้ติดตั้งผลงานจริง ณ อาคารผู้ป่วยนอก 10 ชั้น

ชั้น 1: โถงทางเข้าด้านหน้า โซนต้อนรับผู้ใช้บริการ, ชั้น 1: ห้องพักรักษาและพยาบาล,
 ชั้น 2: โถงทางเดิน หน้าห้องเอ็กซเรย์, ชั้น 3: โถงพักคอย บริเวณหน้าห้องผ่าตัด, ชั้น 3: โถงพักคอย
 หน้าห้อง ICU, ชั้น 4: ห้องพักรักษา พยาบาล, ชั้น 4: ห้องซักถามประวัติ, ชั้น 4: ห้องจิตเวช,
 ชั้น 4: ห้องจิตเวช, ชั้น 4: โถงพักคอย แผนกทันตกรรม, ชั้น 5: โถงพักคอย โซนผู้ป่วยใน,
 ชั้น 5: โถงพักคอย โซนผู้ป่วยใน, ชั้น 6: โถงพักคอย โซนผู้ป่วยใน, ชั้น 6: โถงทางเดิน
 โซนผู้ป่วยใน, ชั้น 7: โถงทางเดิน โซนผู้ป่วยใน, ชั้น 8: โถงพักคอย โซนห้องพิเศษ, ชั้น 9: ห้อง
 ผู้อำนวยการ, ชั้น 9: ห้องประชุมเล็ก, ชั้น 9: ห้องหัวหน้างานบริหาร สายสนับสนุน, ชั้น 9: ห้อง
 รองฝ่ายการแพทย์, ชั้น 9: โซนติดต่อ

บทสรุป

เมื่อติดตั้งผลงานจิตรกรรมเสร็จสมบูรณ์แล้ว ณ อาคารผู้ป่วยนอก 10 ชั้น จึงทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) “การประเมินความพึงพอใจ” กับบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวงทั้งหมด 27 ท่าน (แพทย์ 9 ท่าน, พยาบาล 9 ท่าน, เจ้าหน้าที่สายสนับสนุน 9 ท่าน)

ความสอดคล้อง ความแตกต่างของผลลัพธ์ต่อประเด็น สิ่งแวดล้อมเพื่อการเยียวยา

คำตอบข้อถามชุดที่ 3.1: แบบประเมินความพึงพอใจ ผลงานจิตรกรรมสามารถทำให้ท่านรู้สึกผ่อนคลายได้มากน้อยเพียงใด (1 น้อยที่สุด - 5 มากที่สุด)

ตารางที่ 2

ตารางแสดงผลการตอบแบบสอบถาม คำตอบข้อคำถามชุดที่ 3.1

ระดับความพึงพอใจ	1 น้อยที่สุด	2 น้อย	3 ปานกลาง	4 มาก	5 มากที่สุด
กลุ่มแพทย์	-	-	1	2	6
กลุ่มพยาบาล	-	-	-	5	4
กลุ่มฝ่ายสนับสนุน	-	-	-	3	6
รวม	-	-	1 (3.70)	10 (37.04)	16 (59.26)

หมายเหตุ: ที่มา จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

ผลงานจิตรกรรมสามารถสร้างความผ่อนคลายได้ระดับ “มาก” จำนวน 10 ท่าน (ร้อยละ 37.04) และ “มากที่สุด” จำนวน 16 ท่าน (ร้อยละ 59.26) สรุปได้ว่าผลการวิจัย และผลการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้ทำการศึกษา สมมติฐาน และวัตถุประสงค์ของโครงการ

ความสอดคล้อง ความแตกต่างของผลลัพธ์ต่อประเด็น เนื้อหาของงานจิตรกรรม

ผลสำรวจความพึงพอใจในส่วนคำตอบ “การอธิบายเหตุผล” บุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวง ทั้ง 27 ท่าน ระบุถึงสิ่งกระตุ้นความผ่อนคลายได้จาก “คำสำคัญ” ที่เกี่ยวข้องกับ “ธรรมชาติ/ ภูเขา/ ต้นไม้/ ดอกไม้/ แม่น้ำ/ น้ำตก/ ทะเล/ ทะเลสาบ” คำสำคัญเหล่านี้ปรากฏให้

เห็นเกือบทั้งหมดของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้ว่าเนื้อหา “ภาพลักษณ์ของธรรมชาติ” เป็นเนื้อหาที่เหมาะสมกับการสร้างผลงานจิตรกรรมเพื่อนำไปติดตั้งภายในโรงพยาบาลคลองหลวง (เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เนื่องจากมีความสอดคล้องกับการศึกษาข้อมูล งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการประเมินความพึงพอใจของบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวง

ความสอดคล้อง ความแตกต่างของผลลัพธ์ต่อประเด็น สี ในงานจิตรกรรม

จากข้อคำถามที่ 2 ที่ถามว่า “ผลงานจิตรกรรมแบบใดที่ช่วยให้ผ่อนคลายได้ดียิ่งขึ้น” เป็นคำถามแบบปลายเปิด ซึ่งมีคำตอบดังนี้ “โทนสีสว่าง จะยิ่งช่วยให้จิตใจแจ่มใส / สีอ่อน ๆ ช่วยทำให้รู้สึกสบายตา / สีไม่ฉูดฉาดมากเกินไป / สีสันตไส เข้ากับตัวอาคาร (ไปในโทนเดียวกัน) / โทนสีเขียว-ฟ้า / โทนสีเขียว+น้ำ / ภาพธรรมชาติสีเขียว ช่วยให้ผ่อนคลาย สบาย ๆ สดชื่น / ภาพธรรมชาติที่มีสีเขียวของใบไม้ สีฟ้าของท้องฟ้า / ภาพธรรมชาติที่มีสีฟ้า สีขาว ดูสบายตา สงบ ผ่อนคลาย”

คำสำคัญเหล่านี้มีความสอดคล้องกับผลลัพธ์จากการกำหนดแนวทางการสร้างผลงานจิตรกรรมที่ “มุ่งควบคุมการใช้ สี” ตามเงื่อนไขดังที่กล่าวไว้ข้างต้น เช่น การใช้สีแบบเนเชอรัล (Natural) ร่วมกับการควบคุมการผสมสีตามหลักการของสีแบบพาสเทล สีที่ปรากฏจึงมีความสดใสแบบคุมโทน ไม่จัดจ้าน เช่นเดียวกันกับการใช้สีแบบกลมกลืนของสีใกล้เคียง (Analogous Colors) หลักการนี้มุ่งสร้างความนุ่มนวล และความกลมกลืนของสีเป็นหลัก จึงสรุปได้ว่าผลลัพธ์ของการใช้ สี ในงานจิตรกรรมมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสมมติฐานและวัตถุประสงค์ของโครงการในการสร้างความผ่อนคลายให้กับบุคลากรของโรงพยาบาล (เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2)

ความสอดคล้อง ความแตกต่างของผลลัพธ์ต่อประเด็น รูปแบบเหมือนจริง (Realism) ของงานจิตรกรรม

การอธิบายเหตุผลต่อประเด็น “ผลงานจิตรกรรมแบบใดที่ช่วยให้ผ่อนคลายได้ดียิ่งขึ้น” โดยบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวงสามารถรวบรวมคำสำคัญที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้ “ภาพธรรมชาติ/ ภาพต้นไม้สีเขียว/ ภาพทะเล /ภาพดอกไม้เป็นทุ่งกว้าง /ภาพของภูมิทัศน์ / ภูมิประเทศในมุมกว้าง ทำให้รู้สึกผ่อนคลายและความเป็นอิสระเสรี/ การใช้แสงเงา เช่น เห็นแสงพระอาทิตย์ในรูป ทำให้รู้สึกถึงความหวังความเบิกบานในชีวิตได้ และทำให้มีพลังในการทำงาน /เนื่องจากทำให้รู้สึกเหมือนการได้เข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติจริง ๆ ทำให้รู้สึกอารมณ์ที่หลากหลายในบรรยากาศนั้น บางครั้งทำให้นึกถึงเสียง กลิ่น สี ทำให้รู้สึกมีความสุข ผ่อนคลายลดความเครียด /รายละเอียดไม่ซับซ้อนจะรู้สึกดูสบายตามากกว่า”

กลุ่มคำตอบนี้เป็นการระบุภาพที่ชวนให้นึกถึงประสบการณ์เดิมของกลุ่มเป้าหมายที่เคยได้สัมผัสและเคยมองเห็นธรรมชาติ ต้นไม้สีเขียว ทะเล ดอกไม้ เห็นแสงพระอาทิตย์ ภูมิทัศน์แบบกว้าง ไม่ซับซ้อน ความรู้สึกเหล่านี้จึง “เป็นตัวแทน” (Represent) ภาพทิวทัศน์ธรรมชาติถือเป็นการสื่อแบบตรงไปตรงมาหรืออธิบายให้เจาะจงขึ้น (Pictorial Representation) คือความคาดหวังว่าเมื่อคุณเห็นภาพนี้ คุณจะสามารถจดจำวัตถุทางกายภาพนั้นได้ (Bell, J., 1999) ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของจิตรกรรมแบบเหมือนจริง (Realism) จึงสรุปได้ว่าผลลัพธ์ของการใช้งานจิตรกรรมในรูปแบบเหมือนจริงที่ถูกสร้างขึ้นด้วยการเขียนภาพแบบโดยตรง (Direct Painting) และเขียนแบบเป็นขั้นเป็นตอน (Indirect Painting) มีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้ทำการศึกษา สมมติฐาน และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของโครงการในการมุ่งสร้างความผ่อนคลายให้กับบุคลากรของโรงพยาบาล

สรุป ข้อค้นพบ และผลกระทบที่เกิดขึ้น

จากการศึกษา วิจัย และสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมพบว่า ผลงานจิตรกรรมสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการเยียวยาได้จริง ซึ่งสามารถสรุปข้อค้นพบในการกำหนดแนวทางการสร้างงานจิตรกรรม และแสดงการบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการสร้างสรรค์งานผลงานจิตรกรรม

1.1 ด้านรูปแบบผลงานจิตรกรรมพบว่า “รูปแบบเหมือนจริง (Realism)” สามารถสร้างประสบการณ์ร่วมและกระตุ้นความทรงจำเชิงบวกเกี่ยวกับธรรมชาติ จึงสร้างความผ่อนคลายให้กับบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวงได้

1.2. การใช้ สี พบว่า สี ต้องสอดคล้องกับประสบการณ์ในการรับรู้ช่วงเวลา เข้า สาย บ่าย เย็น ของบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวง แต่ต้องควบคุมให้สีไม่จัดจ้านเกินไป และดูสบายตา ดังนั้นการใช้ทฤษฎีสี 3 แบบ ได้แก่ ความกลมกลืนของสีใกล้เคียง (Analogous Colors), กลุ่มสีในเซอรัล (Natural) จาก (Colour Image Scale) และ โทนสีพาสเทล (Pastel) เป็นเงื่อนไขในการควบคุมการใช้ สี งานจิตรกรรมจึงจะสามารถกระตุ้นการรับรู้ให้รู้สึกได้ถึงความนุ่มนวล สบายตา และความผ่อนคลาย

1.3. กระบวนการสร้างงานจิตรกรรม การผสมผสานการเขียนแบบเป็นขั้นเป็นตอน (Indirect Painting) กับการเขียนแบบโดยตรง (Direct Painting) สามารถสร้างรายละเอียดสมจริงและสื่ออารมณ์ได้อย่างมีชีวิตชีวา จึงเป็นกระบวนการที่เหมาะสมในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมเพื่อการเยียวยาให้กับบุคลากรของโรงพยาบาลคลองหลวง

2. เพื่อให้ผลงานจิตรกรรมมีหน้าที่เฉพาะเจาะจง สามารถรับใช้สังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

ข้อค้นพบบทบาทของผลงานจิตรกรรมที่เกิดขึ้น

2.1. ผลงานจิตรกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน เนื่องด้วยกระบวนการวิจัยที่มุ่งเน้นกระบวนการ ศึกษา และเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย จนสามารถกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมที่สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ของบุคลากรโรงพยาบาลคลองหลวงได้ จนพบรูปแบบ กระบวนการแสดงออก การใช้ สี ตลอดจนการติดตั้งผลงานจิตรกรรมที่เหมาะสมกับโรงพยาบาล

2.2. มีแนวโน้มส่งเสริมให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดี “Well-being” ในด้าน “สุขภาวะทางจิต/ อารมณ์” คือการมีสุขภาพจิตที่ดี สามารถจัดการกับความเครียดและอารมณ์ และมีความยืดหยุ่นทางอารมณ์ การมองโลกในแง่ดี ได้อย่างมีนัยยะสำคัญ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

2.3. ศิลปะ "เฉพาะที่" (Site-Specific) จากตัวแปรสำคัญในการการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมในหัวข้อ “ทิวทัศน์” ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานที่ (โรงพยาบาลคลองหลวง) ทั้งในด้านกายภาพ และกลุ่มคน โดยไม่เน้นเพียงความสวยงาม แต่ยังทำหน้าที่สร้างความผ่อนคลายให้กับบุคลากรโรงพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของศิลปะร่วมสมัยที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาผลงานจิตรกรรม

เนื่องจากโรงพยาบาลเป็นพื้นที่สาธารณะ และมีความหลากหลายทั้งลักษณะกายภาพ และผู้ใช้พื้นที่

1. คำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายในแผนกนั้น ๆ อาจเพิ่มการเก็บข้อมูลที่มีความเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น
2. ควรเก็บข้อมูลขนาดสัดส่วนของผนังภายในห้องนั้น ๆ เพื่อกำหนดขนาดผลงานจิตรกรรมให้เหมาะสมกับพื้นที่เฉพาะยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการ: การใช้ทัศนียภาพ (Views) ร่วมกับการใช้ผลงานศิลปะ (The arts) งานทัศนศิลป์ (Visual arts)

1. การจัดสรรพื้นที่แสดงผลงานจิตรกรรมให้ชัดเจน และโดดเด่นยิ่งขึ้น เป็นการจัดสรรพื้นที่บางส่วนของโรงพยาบาลให้เป็นนิทรรศการศิลปะ เพื่อส่งเสริมการรับรู้บริบทของพื้นที่ ความหมายของสถานที่ (Sense of place) ให้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น
2. ใช้หลักองค์ประกอบศิลป์ในการจัดวาง “ผลงานจิตรกรรมร่วมกับบริบทโดยรอบ” เช่น สีผนัง และสีของห้อง อุปกรณ์อาคาร ประตู หน้าต่าง ฯลฯ ต้องเป็นเงื่อนไขในการสร้างผลงาน และการติดตั้งผลงานด้วย

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยในอนาคต

1. การทำแบบสอบถาม รูปแบบผลงานจิตรกรรมที่ให้กลุ่มเป้าหมายเลือก “ควรเพิ่มเติมผลงานตัวอย่าง” เพื่อเปิดโอกาสในการนำเสนอรูปแบบผลงานจิตรกรรมที่หลากหลายยิ่งขึ้น
2. เพิ่มจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือในการเก็บข้อมูล
3. การลงพื้นที่ ควรเก็บข้อมูลลักษณะของพื้นที่ในเชิงรายละเอียดยิ่งขึ้น
4. การสร้างความร่วมมือ ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมของบุคลากรโรงพยาบาล หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการเยียวยาต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กอมบริช, เอิร์นส์. เอช. (2560). *ว่าด้วยเรื่องศิลปะ*. แปลจาก The Story of Art. แปลโดย รติพร ชัยปิยะพร.
กรุงเทพฯ: เดอะเกรทไพนอาร์ท.
- โกศล จิ่งเสถียรทรัพย์, พุทธชาติ แผนสมบุญ, และ ธนวรรณ สารรัมย์. (2560). *โครงการการออกแบบ
สภาพแวดล้อมสถานพยาบาลให้เอื้อต่อการเยียวยา(ปีที่2)*. กรุงเทพฯ:สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
(สวรส.) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- ธีรยุทธ บุญมี. (2551.). *การปฏิวัติศาสตร์ของโซซูร์ เส้นทางสู่โพสต์โมเดิร์นนิสม์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
วิภาษา.
- บราวน์, เดวิด เบลนีย์. (2557). *โรแมนติก*. แปลจาก Romanticism. แปลโดย กิตติพล สรค์คานนท์.
กรุงเทพฯ: เดอะเกรทไพนอาร์ท.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2535). *ทฤษฎีสู่เพื่อการสร้างสรรค์ศิลปะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์.

ภาษาอังกฤษ

- Alberti, L. B. (1972). *On Painting*. Translated by Cecil Grayson. London: Phaidon.
- Bell, J. (1999). *What is Painting?*. London: Thames & Hudson.
- Dieser, R., Edginton, C., & Ziemer, R. (2017). *Decreasing Patient Stress and Physician/Medical
Workforce Burnout Through Health Care Environments: Uncovering the Serious
Leisure Perspective at Mayo Clinic's Campus in Rochester, Minnesota*. Mayo Clinic
Proceedings, 92(7), 1080-1087.
- Guo, H., Ren, X., Zhao, J., & Tang, Y. (2024). *Efficient Simulation of Light Scattering Effects in
the Atmosphere*. International Journal of Advanced Computer Science and
Applications, 15(2).
- Kemp, M., & Walker, M. (Eds. & Trans.). (2001). *Leonardo on painting: An anthology of
writings by Leonardo da Vinci with a critical introduction and notes*. Yale University
Press.
- Kobayashi, S. (1990). *Color Image Scale*. (Louella Matsunaga, Trans.). New York: John Wiley
& Sons.
- Roh, F. (1925). *After Expressionism: Magical Realism. Problems of the newest European
painting*: Klinkhardt & Biermann.
- Shanafelt, T. D., Boone, S., Tan, L., et al. (2012). *Burnout and satisfaction with work-life
balance among US physicians relative to the general US population*. Archives of
Internal Medicine, 172(15), 1377-1385.

Ulrich, R. (2006). *Evidence-based healthcare design*. In *The Architecture of Hospitals*, edited by C. Wagenaar. Rotterdam, Belgium: NAI Publishers.

แหล่งข้อมูลออนไลน์

Liu, K., Elsadek, M., Liu, B., & Fujii, E. (2021). *Foliage colors improve relaxation and emotional status of university students from different countries*. *Heliyon*, 7(1), e06131. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06131>

Song, C., Ikei, H., & Miyazaki, Y. (2018). *Physiological Effects of Visual Stimulation with Forest Imagery*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(2), 213. <https://doi.org/10.3390/ijerph15020213>

Sheposh, R. (2024). *Rayleigh scattering*. In EBSCO Research Starters. Retrieved from <https://www.ebsco.com/research-starters/chemistry/rayleigh-scattering>

Tate Modern. (n.d.). *Impasto*. In Tate Modern. Retrieved July 27, 2025, from <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/i/impasto>

Tate Modern. (n.d.). *Plein air*. In Tate Modern. Retrieved July 28, 2025, from <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/p/plein-air>